

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

ב'י

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

נה לך לך יא יב

תרגום אשכנזי פט

בִּנְעֻן וַיָּבֹאוּ עַד-חֶרֶן וַיֵּשְׁבוּ
שָׁם: לֵב וַיְהִי יָמֵי-תְּרַח חֲמִשׁ
שָׁנִים וּמֵאֵתִים שְׁנָה וַיָּמָת תְּרַח
בְּחֶרֶן: פ סדר לך לך
יב א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם
לך

בנענו צו ריווען, אלו ויא אבער
ביו חרן קאמען, בעזעטצטען
ויד ראזעלכות: (לב) אלו דיא
לעבענויאהרע חרחו ווארען,
צווייא הונדערט אונד פינף
יאהרע, דא שטארב תרח
צו חרן:

יב (א) דער עוויגע האטמע
אבער צו אברם
געשראכען, ציהע

תרגום אונקלוס

רש"י

בִּנְעֻן וְאֵתוֹ עַד חֶרֶן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:
(לב) וַיְהִי יָמֵי תְּרַח חֲמִשׁ וְשָׁנָה
וּמֵאֵתִים שְׁנָה וַיָּמָת תְּרַח
בְּחֶרֶן: יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם

(לא) וילאו • תרח ואברם עם לוט וארי:
(לב) וימת תרח בחרן • לאחר שיבא אברם
מחרן וכל לארץ כנען היה שם יותר מס'
שנה שהרי כתוב ואברם בן חמש וארבעים
שנה בנאטו מחרן ותרח בן ע' שנה היה
כשנולד אברם הרי קמ"ה לתרח כשיבא
ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח לביאתו
של אברם שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך
לו לפיכך קראו הכתוב וית, ועוד שהרשעים אף בחייהם קרוים אמתים והגדיקים אף במיתתן
קרוים חיים שנאמר ובניהו בן יהוידע בן אבישח (שמואל ב' כ"ג): בחרן • ה"ן הסוכה
לומר לך עד אברם חרן אף של מקום:
יב (א) לך לך להנאתך ולטובתך ואם אעשך לגוי גדולי וכאן אי זוכה לבנים ועוד
שאודיע עננך בעולם:

באור

ויבאו אתם אע"פ שאמר ויקח תרח אבנל לוט וארי צעבור אברם הלכו אתם כי גם
אחרי שנפרד אברם מאביו הלכו אתו (הרעב"ן): (לב) וימת תרח בחרן, הנה
באמת לא מת תרח בזמן ההוא כי בעת שהיה אברם בן ע"ה שנה לא הי' תרח רק
בן קמ"ה שנים וזויה עוד שנים שנה אחרי כן וכתב הראב"ע שאין מוקדם ומאוחר
בתורה וגם דרשת רז"ל ידוע, אך הרעב"ן פי' על פי פשוטו ח"ל ואני תמה על דבריהם
זוה מנהג כל הכתוב לספר קיי האב והולידו הבן ומיתתו ואח"כ מתחיל בענין הבן
בכל הדורות כך נהגו הכתובי' והנה נח עשנו בימיו של אברהם עדנו חי ואם בנו
כל ימי אברהם עב"ל והוא תיקן גם דרשת רז"ל שאין הוציאוהו ע"ש:
יב (א) לך לך, כן הוא משפט הלשון וכן הגם חלף הלך לו (ש"ה ב' י"א),
אלכה לי אל הגדלים (ירמ' ה' ה'), קמו ועברו לכם את נחל זרד (דברים ב'
ג'), ורובם סכה (הרעב"ן נגד דעת רש"י שפי' לך לך, להנאתך ולטובתך ואם אעשך
לגוי גדול וכאן אי אתה זוכה לבנים), ולשון העתרגם האשכנזי נראה שאין כאן מחלוקת,
כי גם הלועז יוסף לפעמים הכנזי, במקום שאין צורך בו כל כך ויראה מגלוי בתחלת
ההמשנה שאינו אלא תקון הלשון, ואולם אם תדקדק בו היטב, תמצא על הרוב שיהי'
בנסתרו ענין הצורך וההטבה לוי שאלי הכנזי, שומא בו חסנו ורנונו, ואמר על
ידו יין הסוק, או יגיע אל העובקש עוננו, ואף במאמר הגם חלף הלך לו יש בו
מענין ההוכחה הזאת, כי היא עליזה אירית, כלא נרח הגם מפני עת הכנזים
והזמיר והלך לו אל הקלים אשר, לרדת שם להשלים עשנו שהיא חסנו ורנונו והטבה

לך לך מארצה וממזולדתך
 ומבית אביך אל הארץ אשר
 אראך: ויאעשך לגוי גדול
 ואברכה ואגדלה שמך והיה
 ברכה: וואברכה מברכה
 ומקלך

ציהע הינוועג אויו דיינעם
 לאנדע, פאן דיינעם געבורטן
 ארטע אונד פאן דיינען
 פאטערן דרווע, אין דאז
 לאנד, דאז איך דיר צייגען
 ווערדע: (ג) איך וויל דיר
 צו איינער גראסען נאציאן
 מאכען, וויל דיר זעענען,
 אונד דיינען נאמען גראס
 ווערדען לאסען: דוא ועלבוט

ואללוט אין זיין זעענען זיין: (ג) איך וויל נעהמליך זעענען דיאדיר זעענען, ווער דיר
 פלוכט

תרגום אונקלוס

רש"י

איזיל לך מארעה ומזולדתך ומבית
 אביך לארעה די אחוה: (ג) ויאעשך
 לעם סג' ואברכהך וארכי שמה ותהי
 טבדה: (ג) ואברה טבדה ומלמך

(ב) ואעשך לגוי גדול: לפי שהדרך גורמת
 לג' דברים מועטת פריה ורביה ומועטת
 את המזון ומועטת את השם לכך החקק
 לג' ברכות הללו שהכתיבו על הכנים ועל
 המזון ועל השם: ואברכהך במזון ב"ה:
 והיה ברכה הנרכה נתונת בידך עד עכשו
 היו

באור

אליו, ולזה פי' רש"י גם כאן לך לך, להנחתך ולטובתך וכו' עכ"ל: מארעה, בית
 רש"י והלא כבר יצא השם עם אביו וצא עד חקן לא כך אמר לו הקב"ה התרחק עוד
 מבית אביך, ור"ל פירש וכבר אמר השם לו אברהם לך לך מארעה כי הדבור הזה הי'
 בשודט באור כשדים ושם טרוו לעובד ארצו ומולדתו ובית אביו אשר שם ואינו נכון
 כי אם היה כן היה אברהם עיקר הנטיעה מבית אביו במזות האלים ותרם אביו בדתו
 כפאו הלך עמו והכתוב אמר ויקח תרח את אברהם בנו (לעיל י"א ל"א), וידע כי אברהם
 אחרי אביו ובעצתי יצא מאור כשדים ללכת ארצה כנען ועוד בי הכתוב שאמר ויקח את
 אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען (יהושע כ"ד ג'), והיה ראוי שיאמר
 ויקח את אביכם מאור כשדים ואולך אותו בכל ארץ כנען כי השם לוקח ושם נטויה צוה, ועוד
 יקצה עליהם כי אברהם בנות את אליעזר לקחת אשה לבנו אשר לו כי א ארצו וא מולדתו
 תלך (בראשית כ"ד ד'), והוא הלך א ארם נהרים אל עיר נחור אם כן היא ארצו ומולדתו
 ואם נאמר אם לא א בית אביו תלך וא משפחתו (שם ל"ח) כי שם בית אביו ומשפחתו שהיו
 מולדתו לא כאשר השתבש ר"ל לומר א ארצו חרן ומולדתו אור כשדים והנה הוא האומר כאן
 כי באור כשדים באור לו לך לך מארעה ומולדתך ומבית אביך והנה לו ארצו רבות אבל
 העיקר כבר ידעת אותו עושה שבתנו צדקה שלפני זה כי חקן היא ארצו ושם מולדתו
 והיא ארץ אבותיו ועולם ושם נטויה לעובד איתם וכך אמרו בב"ר לך לך אחת מארם
 נהרים ואחת מארם נחור ועם להוכיח ארצך ומולדתך ובית אביך כי יקצה על הארם
 לעובד ארצו אשר הוא יושב בה ושם אבותיו ורעיו וכ"ס כשהוא ארץ מולדתו שם טלו
 וכ"ס כשיש שם כל בית אביו ולכך הוצרך לומר לו שישוב הכל לארצו של הקב"ה'
 (הרמב"ן): אראך, מנהג הלשון להוסיף ט"ן באחרונה לפעמים לתפארת הלשון כמו
 שפתי יסחונך (תהלים ס"ג ד'), וכאשר תחסר יצא לפעמים דגש להשלימה ולא יצא
 הדגש רק בהספק ולפניו תנועה קטנה (הרמב"ן): (ב) והיה ברכה, כבוד ותהיה
 והוא טוה במקום עתיד כמו ועת נהר (דברים ל"ג ט"ט), ואם בין כוכבים שיש קץ
 (עובדי')

וּמִקְלָלָךְ אֶאֱר וּנְבָרְכִי בְךָ כָּל
 מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה וְיִלְלֶךְ אֲבָרָם
 בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקַּח
 אֶתֹו לֹוט וְאֲבָרָם בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים
 וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתֹו מִמְּחָרָן׃
 וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ
 וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־
 רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ
 אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת

פְּלוֹטָט , דַּעַן ווִיל אִיךְ פֶּעֶר-
 פֶּר־וֹכַעַן , אֹונד מִיט דִיר
 ווערדען זיך אַללע געשלעכט-
 טער דַעַן ערדרייכֶו וועגנען׃
 (ד) אַברם רִיווטע , וויא דער
 עוויגע איהם געוואַנט האָט-
 טע , מיט איהם רִיווטע לוֹט ,
 אונד אַברם וואַר פֶּינֶף אונד
 זיבענציג יאָהר אַלט בִיַיא
 זיינעם אַבריווען פֶּאַן חָרָן׃
 (ה) אַברם נעהמל־יך נאַם
 זיינע פֶּרוִיא שְׂרֵי , זיינע
 ברודערז וָאָהן לוֹט , אונד
 אַלל איהר גוט , וועלכען זיא
 געוואַנגען , וויא אויך דִיַיא
 זעעלען , דִיא זיא צו חָרָן ער-

ארצה

וואַרבען , אונד גינגען אויז , אום אין דאַו לאַנד

תרגום אינקלוס

רשי

וּמִלְטָטָה אֵילוּט וַיִּתְּקַרְכוּן בְּדִילָךְ כָּל
 זְרַעֵיט אַרְעָא׃ (ד) וְאֹול אַבְרָם קָטָא
 רְמַלִיל עַמִיּה יִי וְאֹול עַמִיּה לוֹט
 וְאַבְרָם פֶּר שִׁבְעִין וַחֲמִישׁ שָׁנִין
 בְּמִפְקִיַה מִחָרָן׃ (ה) וְדִבֶּר אַבְרָם וַיִּת
 שְׂרֵי אֶת־תִּיַיה וַיִּת לוֹט פֶּר אַחֲוֵי וַיִּת
 פֶּל קֶנְנֶהוֹן דִּי קֶנְו וַיִּת גַּפְשֵׁתָא
 דְשַׁעֲבִידוֹ לְאַוְרִיַתָא בְּחָרָן וַיִּפְקֶן
 לְמִיזַל לַאֲרַעָא

היו בודי , ברכתי לאדם ונח' ומעכשיו אתה
 תברך את אשר תחפון ב'ר' ד"א ואעך לגוי
 גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואשרך.
 זה שאומרים אלהי יצחק ואנדלה שמך זה
 שאומרים אלהי יעקב יכול יהיו חותמין
 בכלן , ת"ל והיה ברכה בך חותמין ולא בהם׃
 מארנך והלא כבר יבא משם עם אביו ובא
 עד לחזק אלא כך אמר לו התרחק עוד משם
 ובא מבית אביך׃ אשר אראך לא גלה לו
 הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר
 על כל דבור ודבור כיונא בו את בנך את
 יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב)
 כיונא בו על אחד ההרים (אם), כיונא בו
 וקרא אלו את הקרובה אשר אנכי דובר אליך (יונה ב')׃ (ג) ונברכו בך יש אנדות
 רבות וזהו פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל ונברכו בך שבמקרה זה שוכים בך יברך
 ישראל לאמר ישמך אלהים כאפרים וכמנשה (בראשית מ"ח)׃ (ה) אשר עשו בחזק שהכניסו
 תחת כנפי השכיבה אברהם מגייר את האנשי ושרה מגייר את הנשים ומעלה עליהם הכתוב
 כאלי

באור

(עובדי א' ד'), ופירושו אמר לו כל כך תהי' ברכתך והנלחתך גדולה עד שתהיה ברכה
 לאחרים כי כשיברך אדם בנו יאמר לו ה' יברכך כברכת אברהם׃ (ג) מברכך, לשון
 רבים׃ ומקללך, לשון יחוד כי מעשים יהיו המקללים אותו׃ אאר, מהכפולים כי שרשו
 ארד , והוא עתיד מכנין הקל כפלם אַסַב׃ ונברכו בך , שיהיו מבורכים בעבודתך
 ובכותך לא מוכנתם , וכל"א (ואללן דורך דרך געענגט ווערדן) , ואין בן שי'
 והתברכו בורעך , וזהו הכפרט שיש בין נפעל להתפעל׃ (ה) רבושם , כולל כל משון
 יב ב 2 12

אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֲרֻצָּה כְּנַעַן:
וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָן עַד מְקוֹם
שָׁכַם עַד אֵלוֹן מוֹרְהָ וַהֲבַנְעָנִי

לאנד כנען זו ריווען, קאמען
אויך ווירקליך אין דעם לאנדע
כנען אן: (1) דא צאג אברם
דורך דאז לאנד, ביו אין
דיא געגענד פאן שכם, ביו
אן דען האין מורה: דאז
פאלק כנען וואר

אז

תרגום אונקלוס

רש"י

לְאַרְעָא דְכְנַעַן וְאַתּוּ לְאַרְעָא דְכְנַעַן:
(1) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְעָא עַד אֵתֵר
שָׁכָם עַד טַיִשָׁר מוֹרְהָ וַהֲבַנְעָנָא בְּכַן

כאלי עשאים * וכשעו של מקרא
עבדים ונפשות שקנו להם כמו עשה את כל
הכבוד הזה (בראשית ל"ח) וישראל עושה
סיל (במדבר כ"ד) לשון קונה וכונס:
(1) ויעבר אברם בארץ * נכנס לתוכה:
עד מקום שכם * להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם לשכם: אלון מורה * הוא שכם,
הראיה הר גרוזים והר עיבל שם קבלו ישראל שבועת התורה: והכנעני

באור

האדם, מוקנה הבהמה וכסף וזהב וכל מטלטלין: אשר עשו, לשון אסיפה וקנין והן
העבדים והנפשות שקנו בחרן, ויהיה עשו כמו עשה לי את החיל הזה (דברים ח' י"ז)
ורו"ל פי' על הנפשות שגיררו והחזירו לאמונת האל ולדעתם מלת עשו חזרת על אברהם
ושרה, כי אמרו שאברהם היה עגיר האנשים ושרה הנשים, וגם אנקלוס תרגום וית
בפשתא דשעבידו לחוריתא בחרן, ויהי' לפ"ז פי' עשו כמו אשר עשה את יושה ואת
אחרן (שמואל א' י"ב ו'), שהגדילם ולמדם, והמתרגם האשכנזי תרגם בלישנא דמשמע
לתרי אפי': (1) שכם, לא טולד או עדיין שכם בן חמור שעל שמו נקראת העיר בן
דק עשה כתב השם שהי' לה בימיו, כ"כ הראש"ע, ואין טורק לזה, כי אולי שכם אחר
היה שם מקדס, והיתה העיר נקראת על שמו, או חירע שהי' שם איש ושם עירו
שוה, בלי ספק מיוחדת, והרמב"ן כתב שהי' שכם בן חמור נקרא בן על שם עירו, אבל לא
יולדו בכתוב שיקרא האיש על שם עירו בלא יו"ד היס: אלון מורה, אנקלוס ויב"ע
תרגמו און, מישר, ולשון הרמב"ן ואלון מורה זהו במקום שכם ונקרא גם כן חלוני מורה
כמו שכתוב מול הגלגל אבל אינו מורה (דברים י"ח ל'), ושם הר גרוזים והר עיבל בשכם
וקרוב לירדן שבו שם בתחלת ביאתם בארץ, אבל חלוני מורה הוא מקום אשר הוא בארץ
חברון רחוק מן הירדן, ודע כי בכל מקום שיאמר הכתוב חלוני מורה שם מורה הוא על
איש חשוד שהמקום ההוא שלו כמו שני' והוא שכן בחלוני מורה האמרי אחי אשכל ואחי ענר
(לקמן י"ד י"ג), וכל און מורה וחלוני מורה נקרא המקום ההוא על שם איש ששמו מורה אבל
זה כנעני הוא מארץ הכנעני היושב בערבה וכשחזיר הכתוב מורה סתם הוא שם העיר כמו
שנאמר ויבא יעקב אל יצחק חביו מורה קרית הארבע הוא חברון (שם ל"ה כ"ו), על פני
מורה הוא חברון (שם כ"ג י"ט), כי החיש אשר לו חלוני נקרא על שם העיר, וכן שכם
בן חמור כשם העיר שכם, (ועיין מ"ג לפני זה), ובג"ד על דעתיה דר' יהודה אמר הוא
דשמויה מורה, ועל דעתיה דרבי נחמיה גברא הוא דשמויה מורה עכ"ל: והבנעני און
בארץ, היה הולך וכונס את ח"י מורשו של שם שחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ
לכניו שנאמר ויילכי נדק מלך שלם (שם י"ד י"ח), לפיכך ויאמר א אברם לורעך אתן את
הארץ הזאת עתיד חני להתחזרה לכניך שהם מורשו של שם * (רש"י), וכן סיפרי החומות
המיוחסים ג' חלקי העולם הקדומים לג' בני נח, מיתסיה חלק (האסיאה) לבני שם, אך
הרמב"ן בפסוק ויילכי נדק מלך שלם תפס עליו מפסוק ויהי נבל הכנעני מנידון (שם י"ט)
ש"ג, ויש לי עוד דברים בזה, ואם יגור ה' בסיים ארץ כזה בקו"ס: או, מלת או תורה

על

אז בארץ: וירא יהודה אל-
 אברם ויאמר לזרעך את-
 הארץ הזאת ויבן שם מזבח
 ליהוה הנראה אליו: ויעלה
 משם הנהרה מקדם לבית אל
 ויש

וואר דאמאלו צא אים
 לאנדע: (i) דער עויגע
 ערשין דעם אברם, אונד
 שפראך, דייעם וואמען
 ווילל אן דווען לאנד איין
 געבען, דא בויאמע ער
 איינען אלטאר, דעם עויגען
 צו ערהען, דער איהם
 ערשינען וואר: (p) ער זאג
 פאן דא וויסער אז דאן
 אונד

געבירגע, צור מארגען-וויטע פאן בית אל,

תרגום אונקלוס

רשי

בבו בארעא: (i) ואתגלי יי לאברם
 ויאמר לבנה אתו את ארעא הקרא וקנא
 תמן מדבחה קדם יי דאתגלי ליה:
 (ii) ואסתלק מתמן לטורא טמרנח
 לבית אל ופרסיה

והפסעמי או בארץ היה הולך וכבש את ארץ
 ישראל וקנעו של שם שנתלקי של שם נפלה
 בשתלקי נח את הארץ לבניו שנאמר ומלכמי
 נדק מלך שלם (בראשית י"ד) לפיכך ויאמר
 ה' אל אברם לזרעך אתן את הארץ הזאת
 עתיד אני להחזירה לבניך שהם זרעו של
 שם: (i) ויבן שם מזבח על צורת הורע
 ועל צורת ה': (ii) ויעתק משם אלהי:
 מקדם לבית אל צורטו של בית אל נמאסת בית אל במערבו הוא שנאמר בית אל מים:
 אלהי

באור

על זמן מיוחד, פעם לשלול זמן העוקם, ר"ל אז ולא קודם, ופעם לשלול זמן המאוחר,
 ר"ל אז ולא עתה, וכאן לפי פ' רש"י תשלול זמן העוקם, וכן פ' הרשב"ע בתחלת דבריו,
 וכן מתרגם ב"א: (i) וירא, שראו ראה והוא מוכיח נפעל והיו"ד נכירי לתלום הדגש
 הראוי להיות בפ"ס לחסרון כו' נפעל ולפי שהר"ש לא תקבל דגש, כתחבר א' החירוק שצאות
 אותן ונעשה גירי, והיה רחוי להיות ויראה, ונפלה ה"א השגה לפי שלא תנוח אחרי
 הסגול שהיא ת"ק רק בהיות הנגינה תחת', וכאן שנה הנגינה להיות עלעיל,
 צעבור הוא' המהפכת העתיד לעבר: הנראה, כיטני מוכיח נפעל והוא תאר כדק
 הכינוי: (ii) ויעתק, מוכיח הפעול והוא יונח כמו הועתיק הרים (שם ט' ה'), ויהי'
 מוסב על אלהי הנאמר א"כ, או יהי' עומד וינח בצנן אחד, וכמוהו רביש: ויש,
 שראו נטה, והראוי ויטה, והע"ת בדגש לחסרון הטי', וצעבור הוא' המהפכת העתיד
 לעבר נעתקה הנגינה א' היו"ד, ונפלה ה"א, כמ"ש בפסוק אלפני זה על מלת
 וירא, ודגש הטי' נשמע, כי לא ינח לעולם צאות שאין בה נקודה לגמרי, ונח הנידוי
 לתלום הדגש כדיו: מקדם לבית אל, פיהש' במורחה של בית אל נמאסת בית אל
 במערבו הוא שנאמר בית אל מים עכ"ל, הכוונה כמ"ש הרא"ש ז"ל ש"ס מקדם כמ"ס
 צעדן מקדם (לעיל ג' ת'), מנחת מורחה שלירוש במורחה, ומלת מקדם דנקה עם ההרה
 שהרה הוא במורחה של בית אל, לא עם מלת משם דא' כי יהיה האהל הנטוי בהר לפאת מערב
 בית אל, והכתוב אומר ויש אהלה בית אל מים, משמע שבי"א הית' למערב האהל עכ"ל,
 וכן תיב"ע לטורא דמוזכרת לבית אל, ואל תתמה על היות תיבת ההרה מובדלת בטעם
 רביש, אף שהיא דנוקה נענין לתיבות מקדם לבית אל, כיון כן שאין עם כי אם ההרה הרה,
 ויהי' א"כ כודע מנד ענאו, ולא אומר מקדם לבית אל, כי אם לשוססת צדו, והיה טעם
 מאמר מוסגר, ויעתק משם ההרה (מקדם לבית אל) ויש אהלה, ולזה הוכרז בטעם
 כיוסע

וַיֵּט אֱהִלָּה בֵּית־אֵל מִיַּם וְהָעִי
 בְּמִקְדָּם וַיִּכַּן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
 וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה : ט וַיִּסַּע
 אֲבָרָם הַלֹּדֶךְ וַנְּסוּעַ הַנְּגִבָה : פ
 וַיְהִי רֵעֵב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם
 מִצֻּרֵימָה לְגֹר שֵׁם כִּי־כָבֵד
 הָרֵעֵב בְּאֶרֶץ : יא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
 הִקְרִיב לָבוֹא מִצֻּרֵימָה וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהֵי שָׂרֵי אֲשֶׁתוֹ הִנֵּהנָא יָדַעְתִּי

אונד ריכטיגטע ווינע היטטע
 אויף , בית אל וואר איהם
 געגען אכענד , אונד דיא
 שטארט עי געגען מארגען ,
 דאועלכזט בויאטע ער דעם
 עוויגען צו עדרען איינען
 אלטאר , אונד לעהרטע אין
 דעם נאמען דעו עוויגען :
 (ט) הירווף ריווט אברם
 אימער מעהרגעגען מיטאג :
 (י) עו ענטשטונד איינע
 הונגערוואסטה אים לאנדע ,
 דא ריווטע אברם העראב
 נאך מצרים , זיך דאועלכזט
 אויף צו האלטען , דען דיא
 הונגערוואסטה וואר שוועהר
 אים לאנדע : (יא) אלו ער נון נאהע

אן מצרים קאם , שפראך ער צו ווינער
 פרויא שרי , זיהע נון ! איך ווייס , דאם

תרגום אונקלוס

רשי

וּפְרָסִיָה לְטִשְׁבְּנִיָה בֵּית אֵל טִטְעֶרְקָא
 וְעִי טִטְעֶרְקָא וּקְנָא תְּסוּטְדֶקְחָא קְדָם
 וַיִּצְלִי בְּשֵׁמָא דֵי : (ט) וַנְּטַל אֲבָרָם
 אֶזְל וַנְּטַל לְדְרוּקָא : (י) וְהוּא כִפְנָא
 בְּאֶרְעָא וַנְּתַת אֲבָרָם לְטִצְרִים
 לְאַתְתָּבָא תְּקוּן אַרְבִּי תְּקִיפְנָא כְּאֶרְעָא
 (יא) וְהוּא פִד קְרִיב לְטִיעַה לְטִצְרִים
 וַאֲמַר לְשָׂרֵי אֲתִמְתִּיה תָּא כִּעֵן יִדְעָנָא

אחלו . אהלה כתיב בתחלה נטה את אהל
 אשתו ואלו את שלו כ"ר : ויכן גם מזבח
 בתנכא שעתודין נטו להקבל גם על שן עבן
 והתפלל עליהם : (ט) הלוד ונסוע : למפרקים
 יוסכ כאן חדש או יותר ונסע משם ונטה
 אהלו במקום אחר , וכל משעו הנגבה
 ללכת לדרומה של ארץ ישראל והיא לפד ירושלים
 שהיא בתקון של יהודה שנטו בדרומה של
 ארץ ישראל לכר העוריה שהיא נחלת ,
 בראשית דבה : (י) והירעם בחק כמותה
 הארץ לכה לנסות אם יתהדר אחר דכרו
 של הקב"ה שאמר לו ללכת ארץ כנען ועבדו
 אשילו לנאת מונה : (יא) הנה כא ידעתי

מדרש אנדה עד עכשו לא הכיר נה מתוך
 אר

באור

כיוצא , והראש פ' פי' שאברהם נסע ומזרח בית אל למערב , ואין לכוונת עם משועות
 הכתוב : בוח אל מים והעי מקדם , אין הו"ס לכיוון מה שחשב כי אם להוראת הצד
 והפאה שהיתה בית אל למערב במקום הכות ועי למזרח , וכן כתוב בירושלמי (ו' ב') שעי
 הוא למזרח בית אל , ואין התוכות הללו בית אל מים והעי מקדם ומסבות על ההר או על
 הארץ הנזכר למעלה , כי הוכדלו בטעם אמת , ובדרך נסוד שחסר כאן מלת ויהי כלא אומר
 ויהי ט בית אל מים והעי מקדם ויכן גם מזבח : ויקרא בשם ה' , התפלל גם ,
 או קרא בני אדם לעבודת השם : (ט) הלוד ונסוע הנגבה , למפרקים יוסכ כאן חדש
 או יותר ונסע משם ונטה אהלו במקום אחר וכל משעו הנגבה ללכת לדרומה של ארץ
 ישראל

כִּי אִשָּׁה יִפְרֹד מֵרְאֵהָ אֶת־יְיָ
 יִבְיָהּ כִּי־רָאוּ אֶת־ךָ הַמְצִרִים
 וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהֲרַגוּ אֶת־יְיָ
 וְאֶת־ךָ יְחִיו : יִבְיָ אֶמְרֵינָא אֶתְּחִי
 אֶת־ךָ לְמַעַן יִיטַב־לִי בְעַבְדְּךָ
 וְחַיִּתָּה

דאס דוה איינע פֿרוי פֿאַר
 שענעם אַנגעוויכט ביזט :
 (יב) ווען דיר נון דיא מצרים
 זעהען ווערדען, אונד ווערדען
 שפרעכען, דווען איזט זיין
 ווייב, זא קאנטען זיך מיך
 אומבריינגען, אונד דיר
 ביים לעבען ערהאלטען :
 (יג) שפּרוד ליבער דוה
 וויאעזט מיינע שוועזטער,
 לעבען

דאמיט מיר נוטען געשעהע דיר צו ליבע אונד איך ביים לעבען

תרגום אונקלוס

רשי

אֲדִי אֶתְּתֵא שְׁפִירַת חַוּוּ אֶת : (יט) יְיָהּ
 אֲדִי יְחִיוּ יְיָךְ טַעֲרֵא יִיטְרוּן אֶתְּחִי
 דֵּא יְיָקָלוּן יְיָ יְיָהּ יְיָקוּטוּן :
 (יג) אֲמַרְוּ כַעַן אֶתְּחִי אֶת־ךָ דִּילֵי
 לִי קְדִילָה וְתַתִּים

לנועות שנטיהם ועכשיו הכיר בה על ידי
 מעשה * דבר אחר מנהג שנעולס שע"י טורח
 כדרך אדם מתבזה וזאת עיניה ביופיה,
 וכשגוהו של מקרא הנה נא הגיע השעה שיש
 לדאג על יפך ידעתי זה ימים רבים כי יפת
 מראה את ועכשיו אתי באי' בין אנשים שחורי'
 ומכוערים אחיהם של בוסים ולא הודגלו באש'
 יפה ודווקא לו הנה נא אדוכי סודו נא (בראשי'
 י"ט:ג) למען ייטב לי בעבודך ייחטו לי מתנו':
 ויהי

באור

ישראל והיא לנד ירושלים שהיא בתלכו של יהודה שנטלו בדרומה של ארץ ישראל הה העוריה
 שהיא בתלת, בראשית רבה (רס"ג) : הנגבה, פאת דרום נקרא נגב בשבט דוב היושב
 הכנעני שם ועודל החום, כי נגב בלשון ארמי יבש, נגיבו מים, וה"ל אחרונה במקום למ"ד
 צתלתה, לכן המלה מלעיל : (י) והיה רעב בארץ, בארץ כנען : (יא) הקרוב, מחנהו,
 או הוא עמוד וזכא כנ"ג למעלה : הנה נא ידעתי, דעת הרמב"ן ז"ל שאין מלת נא מורה
 על דבר שיתחדש בעת ההיא אבל על כל דבר היות ועמוד יאמרו כן, כי הוא רומז על
 הענין לומר שהוא עתה ככה הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, מאז ועד עתה,
 וכן הנה נא עברתי ה' מלדת (להלן ט"ז ב'), מנעורו ועד היום הזה, וכן הנה נא לי
 שתי בנות (סס י"ט ח'), כי לא נולדו עתה, וכולם ככה עב"ל, וכן מתורגם בל"א :
 וכתב עוד הרמב"ן והנכון בעיני כי זה דרכם לנו מעת באתם ממדן בכל מקום הי'
 לומר אפתי היא, כי כן אמר יהי כאשר התשו אתי אהים מבית אבי ועו', (סס כ"ג),
 אבל הכתוב יזכור זה במקומות אשר יתחדש להם ענין בדבר והנה זרז אותה עתה כאשר
 נוס לה מתחלה עב"ל : את, דגשות תי"ו את להתבלע הנו"ן כי אתה יעזרת אמי (הראב"ע),
 והנה לזכר יאמר אתה, ולנקבה את, ואנקלוס ויב"ע (החזו"ת המתרגם כ"ר ו"א) יתרגמו
 שניהם את, אבל בתרגום התורה המיוחס ליו"ע יתרגמו שניהם את, בתשלים הנו"ן,
 כמו שהוא בתשומו בתרגום רביאל ועזרא, והוא עוד מלת חטים שרשה חטט, שבתרגו'
 עזרא כתוב חטטין (ו' ט' ח' כ"ב), וכן אפיו שרשו אכף, יתורגם אכסיהו (דניאל ג'
 י"ט) : (יב) ואחר יחיו, פי' שיעמידך בחיים שלא יתגדך, וכן מנאטו בננין הכנע'
 החייתם כל נקבה (כמדבר ל"א ט'), שפירושו אם העמדתם אותן בחיים, וכן אפי' בננין
 הפעיל וזוהי החייתי (סס כ"ב ל"ג), (יג) למען ייטב לי בעבודך, יראה שאת אמר לה
 זאת רק להנצל מסכנת מות, ופי' למען ייטב לי בעבודך שיהיה ולא ימתווה, כו"ש אחר
 זה

לעבען דיינט וועגען ערהאל-
טען ווערדע : (יד) אלו
נוו אכרם אין מצרים קאם ,
ואהען דיא מצרים דיא
פרווא , אונד פאנרען ויז
זעהר שעהן : (טו) אויך דיא
פירשטען דעו פרעה זאהען
זיא , אונד רידהמטען ויז
פאר פרעה , דא ווארד דיא
פרווא הינגענאממען אין דאז
הווי דעו פרעה : (טז) דעם
אכרם אכער ערצייגטע מאן
גוטען אום איהרנט וויללען ,
אונד ער ערהילט שאאפע
אונד רינדער אונד עזעלן ,
קנעכטע , אונד מאנדע ,
עזלינגען , אונד קאמעעלע :
(יז) דער עויגע פלאנטע
הירוף פרעה

וְהִיתָה נַפְשִׁי בְגִלְלָהּ : שני יד ויהי
כְּבֹוא אֲכָרִים מִצְרִימָה וַיֵּרְאוּ
דְמוֹצִרִים אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־יָפָה
הָיָה מְאֹד : טו וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאִשָּׁה שְׂרֵי
פְרַעֲה וַיְהִלְלוּ אֶת־הָאֵל־פְּרַעֲחַ
וַרְתִּיקָה הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעֲה :
טז וְלֹא־אֲכָרִים הָיִטִּיב בַּעֲבוּרָהּ
וַיְהִי־לָהּ צֵאֵן וּבִקָר וְחִמְרִים
וְעֵבְרִים וּשְׂפָחָת וְאַתְנַת
וּגְמֻלִים : יז וַיִּגַע יְהוָה י אֶת־

פרעה

רש"י

תרגום אונקלוס

(יד) ויהי כבוא אכרם מצרימה * היה לו
לומר כבואם מצרימה אלא לומר שהטמין
אותה בתיבה וע"י שתבעו את המכס פתחו
וראו אותה : (טו) ויהללו אותה א פרעה *
הללוה ביניהם לומר הגונה זו למלך :
(טז) ולאכרם היטיב פרעה בעבורה :
(יז) ויגע * במכת ראתן לקה שהתשמיש
קשה לו , בראשית רבה : ואת

וְתִתְקִים נַפְשִׁי כַּפְתָּגְמִיקִי : (יד) וְהָיָה
כִּד עֵאל אֲכָרִים לְמִצְרַיִם וְחָזוּ מִצְרַאִי
יֵת אֶתְהָא אֲרִי שְׂפִידָא הָיָה לְחֵרָא :
(טו) וְחָזוּ וְתָה רְבִרְבִי פְרַעֲה וְשִׁבְחָהּ
נָתָה לְפְרַעֲחַ וְאַדְרָבְרַת אֶתְהָא לְבֵית
פְרַעֲחַ : (טז) וְלֹאֲכָרִים אוֹטִיב בְּדִילָהּ
וְהָיָה לָהּ צֵאֵן וּבִקָר וְחִמְרִים וְעֵבְרִים
וְעֵבְרִים וְעֵבְרִים וְעֵבְרִים : (יז) וְאֶת־יְיָ עַל

פרעה

באור

זה וקיתה נפשי בגללך, והוא לתוספת באור : בעבורך, לא יבא לעולם בלא ב"ת על
ההוראה הזאת, שלא יתערב עם ויאכלו מעצור הארץ (יהושע ה' י"א), וכן בגללך שהוא
מענין ההוראה הזאת שפירושו בסבתך, לא יבא ג"כ בלא ב"ת לעולם, שלא יתערב עם
כאשר יבער הגלל (מלכים א' י"ד י"ג) : (טו) ויראו אותה שרי פרעה, כי כאשר ראו
אותה המצרים אמרו ראוייה זאת לשרים הגדולים (לכן אמר בתפלה ויראו המצרים את
האשה) * (הרמב"ן), וכן מתורגם בל"א (אויך דיא פירשטן) : ויהללו אותה, ביניהם
לומר ראוייה היא למלך, לכן רש"י, חה דעת אנקלוס שאמר ושנחו יתה לית פרעה,
או שהללוה א הוילך ענינו ושלא ולקחה * (הרמב"ן) : וחקה, מענין הפעל חף כי לא
כנשא ההפסוק מוטו ככתוב, וככלשה הלמד' כדנש הקו"ף : (טז) ולאכרם היטיב,
פרעה בעבורה * (רש"י), ושכ היטיב על פרעה המוכר בסוף הפסוק הקודם, וכן
תי"ע

לך לך יב

תרגום אשכנזי צג

פְּרַעַה נְגַעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ
 עַל־דְּבַר שְׂרֵי אֲשֶׁר־תִּכְרַם :
 יי וַיִּקְרָא פְּרַעַה לְאַכְרָם וַיֹּאמֶר
 מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לְמַה לָּא־
 הִגְדַּרְתָּ לִּי כִּי אֲשַׁתְּךָ הָיְתָה :
 יט לְמַה אָמַרְתָּ אֶחָתִי הוּא וְאֶקַּח
 אֶתְּךָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה
 אֲשַׁתְּךָ קָח וְלָךְ : כ וַיֵּצֵא עַל־יָדוֹ
 פְּרַעַה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלַחוּ אֲרָמוֹ
 וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ :
 ויעל

פרעה אונד זיין הווי מיט
 גראַסען פלאַגען, וועגען שרי
 דען אכרם פֿרויא : (יח) דאָ
 ליעם פרעה דעם אכרם
 רופען : אונד שפראַך, וואָ
 האַזט דואַ מיר געטראָן ?
 וואָרום האַזט דואַ מיר ניכט
 געואַגט, דאָס זיאַ דיינע
 פֿרויא איזט ? (יט) וואָרום
 האַזט דואַ געשפראַכען, זיאַ
 איזט מיינע שוועסטער ? דאָ
 נאָם איך זיאַ מיר צור פֿרויא :
 נון אַבער היר איזט דיינע
 פֿרויא ! ניס זיאַ אונד געהע
 רדינוועג : (כ) אונד פרעה
 בעפֿאַהל אייניגען מאַנגערן
 איבער איהן, דאָס זיאַ איהן
 אונד זיינע פֿרויא אונד אַללען
 וואָז ער האַטטע געלייטעטען :
 אַלואַ

ר ש י

תרגום אונקלוס

פְּרַעַה מִבְּקִשָּׁיו בְּרַבִּינָא וְעַל אֲנָשִׁ
 בֵּיתִיהָ עַל עִיסָא שְׂרֵי אֶתְתִּי אַכְרָם :
 (יח) וַיִּקְרָא פְּרַעַה לְאַכְרָם וַאֲמַר טַה
 דָּא עֲבַדְתָּ לִּי לְטָא לָא חַוִּיתָא לִּי
 אֲרִי אֶתְתָּךְ הִיא : (יט) לְטָא אֶתְתָּךְ
 אֶתְתִּי הִיא וְרַבִּיתָּ יִתָּה לִּי לְאֶתְתִּי
 וַבְּעֵן דָּא אֶתְתָּךְ דְּבַר וְאִיל : (כ) וַפְּקַד

ואת ביתו * כתרנונו ועל אנש ביתיה
 על דבר שר' על פי דבורה חומרת למלאך
 הך והוא מכה : (יט) קח ולך : לא כאבנימלך
 שאמר לו הנה ארצו לפניך חלף אמר לו לך
 ואל תעמוד שהמכרים שטופי זמה הם שגל'
 חרות סוסים זכמתס (יחוקאל כ"ג) :
 (כ) ויצו עליו * על אודותיו לשלחו ולשמרה
 וישלחו * כתרנונו ואליו :
 כנד

עלוהי פרעה גברין ואלויא יתיה וית אתתיה וית קל די ליה :
 וסליק

באור

תיב"ע, ויש לפרש היטב המושג, וכן מתורגם בל"א : על הבר, ענינו כמו בעבוד :
 (יח) ויקרא פרעה לאכרם, יתכן כי בנא הכנענים פתאום עליו ועל ביתו בעת אשר
 לוקחה שרה אל ביתו הרהר בדעתו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו ושאל אותה והגידה
 כי היא אשת אכרם ולכן קרא לאכרם והאשים אותו * (הרמב"ן) : (כ) ויצו עליו פרעה אנשים,
 הראש"ע פי' שהיה וניה להכריז על יגע איש בו ובאשתו, והנכון כמו שמתורגם בל"א
 ששכ על מה שאמרנו שנה עליו איזה אנשים ישלחוהו, וכן ויאמר להבוא את ספר הזכרונות
 דבריו הימים והיו בקראים לפני העלך (אסתר ו' א') : עליו, על אודותיו לשלחו ולשמרו :
 וישלחו אותו, דרך ליווי בעבוד, וכן ואכרם הלק עמהם (למ"ג ט"ו) :
 ויעל